

Рецензија изложбе „Матарушка бања - Под хладним липама, крај брзог Ибра...“ одржане децембра 2023. у Народном музеју у Краљеву, ауторке Сузана Новчић

И сам поетски назив изложбе о историји Матарушке бање сугерисао нам је да је ауторка желела да заронимо у прошлост и пронађемо заборављене вредности које су градиле културни идентитет како локалне заједнице, тако и целе нације. Поред чињенице да су изложеним експонатима фактографски прецизно приказани сви важни догађаји у рађању и развоју бање, сви појединци, који су својом посвећеношћу директно и индиректно кључно допринели развоју бање, сви значајнији лечилишни и хотелски објекти, као и многи документи и оригинални предмети који су савршено употпунили контекст сваког приказа, ова изложба је изузетно интересантна, како за познаваоце Матарушке бање, тако и за осталу ширу публику.

Посебно важно место Сузана Новчић је одредила хотелу Жича, представивши га на великим фотографијама из периода његовог процвата, у времену између два светска рата. Она са правом једнако признање одаје власнику, просвећеном хотелијеру чешког порекла Дезидеру Ховану и његовом архитекти, Милану Злоковићу, једном од родоначелника модерне архитектуре у Србији и Југославији, потврђујући правило да се најбоља архитектура рађа у садејству инвеститора и архитекте. Хован је идеју за изградњу модерног објекта добио када се упознао са Злоковићем модерним изразом, посебно са архитектуром његове породичне куће на Котеж Неимару у Београду.

Хотел Жича је једно од најзначајнијих дела архитекте Злоковића, и оно се међу архитектама и историчарима уметности сматра драгуљем међуратне модерне архитектуре у Србији. Старије генерације Краљевчана са најлепшим успоменама причају о некадашњим прославама у сали хотела Жиче у Матарушкој бањи. Ми и на изложеној фотографији преко целог зида, која уверљиво дочарава амбијент ове сале у правој величини, видимо да би она поред матурских балова, била достојна и чувеног Светосавског бала који се одржавао у Старом двору престонице.

У књизи о модерној архитектури у Србији издатој у САД (Модернизам у Србији: Неухватљиве маргине београдске архитектуре 1919–1941 у издању MIT Press / Универзитета Харвард, 2003 Љиљана Благојевић, један од наших најзначајнијих историчара архитектуре, пишући о хотелу Жича, осврће се на урбани развој бање. *“Хотел „Жича“ у Матарушкој бањи први је у низу бескомпромисних објеката. Постављен у средишту малог бањског града, са антиконтекстуалном и антиисторијском белом архитектуром, он одудара од окружења успаваног провинцијског града.*

„... Попут брода, ова зграда са равним кровом терасе као палубом, конопцима биоскопског платна као такелажом, пројекционом кабином као навигационим мостом и глатким трупом са строго аранжираним прозорима кабина, одмахује граду и оставља га за собом. У временима која ће доћи, локално становништво је чврсто зграбило одлазећи хотел, драстично га реконструишући 1960их, тако га заувек насукавши у мртвају своје обичности.“

Овај тужни закључак Љиљане Благојевић на крају цитата се могао прочитати између редова и на изложби „Матарушка бања - Под хладним липама, крај брзог Ибра...“ јер је бања у пост-транзицијском периоду деградирана до неслућених размера.

Изложба је веома занимљива сваком посетиоцу. Она нас подсећа одакле смо кренули и докле смо стигли и нагони нас да се замислимо како се односимо према сопственој историји и културном идентитету.

Надам се да су ову изложбу посетили и они који данас поседују бањске и хотелске капацитете у Матарушкој бањи и улажу значајна средства у њихову реконструкцију и тако у ревитализацију бање. Ако су били на изложби, надам се да су проширили своје визије инспирацијама и ентузијазмом њихових претходника.

др Ђорђе Мојовић

управитељ Фондације „Милан Злоковић“

У Београду, 26.03.2024.